

Gespreksleidraad PTA Praktijkgericht programma Z&W

Aan de hand van dit document kun je als team met elkaar in gesprek gaan over het opzetten of verbeteren van het PTA voor het praktijkgericht programma Z&W. De vragen helpen je om gezamenlijk beredeneerde keuzes te maken die aansluiten bij landelijke eisen, visie en beleid op schoolniveau en jullie wensen en inzichten op programmaniveau. Bij elke vraag is ter illustratie een voorbeelduitwerking opgenomen voor een PTA bruikbaar voor een brede vmbo-school en een PTA bruikbaar voor een brede scholengemeenschap (theoretische leerweg, havo, vwo).

1. Wat is de onderwijsvisie van de school? Waarmee profileert jouw school zich? Hoe wil je dit verwerken in het PTA Z&W?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
<p>Onze school biedt, naast het profiel Z&W, verschillende beroepsgerichte profielen voor BB en KB aan. Daarnaast bieden we een groot aantal keuzevakken aan. We vinden het belangrijk dat we leerlingen keuzes bieden. Daarom laten we leerlingen zo veel mogelijk in de praktijk leren. Op deze manier doen leerlingen betekenisvolle en contextrijke leerervaringen op en ontdekken ze waar hun talenten liggen. Leerlingen van de nieuwe leerweg willen wij dezelfde ervaringen bieden, ook al zullen zij naar verhouding minder uren in de praktijk actief zijn dan de leerlingen in de beroepsgerichte leerwegen. Door onze ervaringen binnen de beroepsgerichte programma's zijn wij in staat de leerlingen in de nieuwe leerweg een breed aanbod te bieden door binnen het praktijkgerichte programma veel keuzeruimte te geven in de uitwerking van opdrachten en de keuze voor opdrachtgevers. We vinden het belangrijk dat leerlingen zelf regie hebben binnen hun leerproces.</p>	<p>Bij ons op school staat het ontwikkelen van talenten en ontdekken wat bij je past centraal. Dit staat beschreven in onze visie op het onderwijs en dit is terug te vinden in het onderwijsaanbod op onze school. Daarom bieden we leerlingen van de nieuwe leerweg naast theorievakken ook een praktijkgericht programma aan. Door middel van een breed scala aan praktische en realistische opdrachten van echte opdrachtgevers maken leerlingen kennis met de praktijk. Leerlingen ontdekken door het uitvoeren van activiteiten of een omgeving binnen de (gezondheids)zorg, (ped)agogiek, welzijn of dienstverlening bij hen past.</p>

2. Wat is de visie op toetsing en examinering van de school? En hoe wil je dit verwerken in het PTA?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
<p>Het praktijkgerichte programma voor Z&W laat leerlingen ervaringen opdoen door 'te doen'. Leerlingen voeren praktische en realistische opdrachten uit in opdracht van externe opdrachtgevers. We vinden het belangrijk dat leerlingen bij het uitvoeren van de opdrachten algemene praktijkgerichte en specifieke programma</p>	<p>Onze school wil leerlingen talenten laten ontdekken door hen ervaringen op laten doen in de praktijk. Binnen praktijkgerichte programma gaan leerlingen aan de slag met praktische en realistische opdrachten van opdrachtgevers. Daarom is er binnen de toetsing van het praktijkgerichte programma een balans tussen het toetsen</p>

specifieke vaardigheden ontwikkelen en de ruimte krijgen te werken aan hetgeen waarbinnen ze zichzelf verder willen ontwikkelen. Daarom hebben we eindtermen globaal in het PTA beschreven. Dit deel is summatief van karakter, maar er is daarnaast voldoende ruimte om samen met leerlingen een eigen invulling te geven, dit proces volgen we formatief.	van deze vaardigheden en bij de uitvoering van de opdrachten komt het toetsen van kennis aan bod. We vinden het belangrijk dat leerlingen weten wat er getoetst wordt en hoe deze toets meeweegt in een eindcijfer. Daarom hebben we het PTA zo vorm geven dat leerlingen weten waar ze tijdens hun schoolexamen aan werken.
---	--

3. Het schoolexamen heeft een afsluitend karakter daarom zij er een beperkt aantal toetsen op eindniveau, met substantiële inhoud in plaats van voortgangstoetsen en huiswerkopdrachten. Hoe geef je dit vorm in je PTA?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
Het praktijkgerichte programma wordt uitgevoerd in leerjaar 3 en 4. We toetsen in leerjaar 3 en de eerste helft van leerjaar 4 de verschillende eindtermen af in het PTA. In leerjaar 4 hebben leerlingen de mogelijkheid te werken aan de doelen waar ze zichzelf verder in willen ontwikkelen. Om die reden toetsen we de kennis en vaardigheden uit E (summatief) af in leerjaar 3 en de eerste helft van leerjaar 4. Het tweede deel van leerjaar 4 ligt de nadruk op de eigen invulling van het praktijkgerichte programma. Deze invulling kan verschillend zijn. We volgen de ontwikkeling van leerlingen binnen de algemene en praktijkgerichte vaardigheden formatief, middels een portfolio. Aan het eind van leerjaar 4 krijgen leerlingen een portfoliogesprek en een cijfer voor dit onderdeel.	We vinden een balans tussen het toetsen van kennis en vaardigheden belangrijk. Daarom toetsen we bij het uitvoeren van praktische en realistische opdrachten zowel vaardigheden als kennis. Zowel de vaardigheden als de relevante kennis komen aan bod bij de uitvoering van de opdracht. We streven hierin naar een balans. We nemen in de beoordeling van de opdrachten zowel het product als het proces mee in de weging van het cijfer. Dit doen we omdat we het ontwikkelen van vaardigheden in de praktijk belangrijk vinden mee willen laten wegen in de beoordeling.

4. Wat is de gezamenlijke visie van het team op het praktijkgericht programma Z&W? En hoe wil je dit verwerken in het PTA?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
We willen leerlingen door het aanbieden van ruime keuzemogelijkheden binnen het praktijkgerichte programma laten ervaren wat bij hun belangstelling en talenten past. Op deze manier willen we hen een bewuste keuze laten maken voor het vervolgonderwijs. Dit willen we doen door een breed praktijkgericht programma aan te bieden waarbinnen deze individuele keuzes mogelijk zijn en waarin er voldoende ruimte is om aan persoonlijke doelen te werken die voor leerlingen	Door het aanbod van praktijkgerichte opdrachten van verschillende opdrachtgevers uit verschillende werkvelden willen we leerlingen kennis laten maken met de volledige breedte van het programma Z&W. De kennis en vaardigheden van het praktijkgerichte programma zijn aan deze opdrachten gekoppeld. Ook kennis uit andere vakken zoals Nederlands, Engels en biologie krijgen in het praktijkgerichte programma een plekje. Door leerlingen ervaringen op te

<p>belangrijk zijn. Daarom bieden we leerlingen in het tweede deel van leerjaar 4 de ruimte om zelf een praktijkgerichte opdracht te werven en uit te voeren die mogelijk buiten het programma van Z&W ligt. Binnen deze opdrachten zullen leerlingen aan meer algemene praktijkgerichte vaardigheden werken, die voor alle programma's hetzelfde zijn. Deze voortgang monitoren we formatief en beoordelen we summatief middels een portfolio en een eind (portfolio) gesprek.</p>	<p>laten doen binnen de verschillende werkvelden willen we middels LOB-opdrachten leerlingen laten ervaren wat wel en niet bij hen past. Op deze manier willen we leerlingen voorbereiden op een gepaste keuze voor een beroepsopleiding op het mbo of voor een goede aansluiting met de havo.</p>
---	--

5. Welke bronnen gebruik je bij het op-/bijstellen van je PTA?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
<p>We maken gebruik van het examenprogramma van Z&W, de syllabussen de beroepsgerichte vakken en de syllabussen van de keuzevakken om tot een breed aanbod te komen. We laten ons ook door ander scholen inspireren bij de op- en bijstelling van ons aanbod.</p>	<p>We gebruiken het examenprogramma van Z&W, de handreiking, en de gespreksleidraad PTA. Ook zijn we met andere vaksecties van AVO-vakken in overleg over het PTA zodat er binnen de school consistentie bestaat over het aanbod.</p>

6. Het examenprogramma bestaat uit zes domeinen:

- A. Praktijkgerichte vaardigheden
- B. Werken in opdracht van een externe opdrachtgever
- C. Loopbaanontwikkeling
- D. Werkvelden
- E. Programmaspecifieke vaardigheden en kennis
- F. Mondiale vraagstukken

Hoe komen deze domeinen in samenhang aan bod in het PTA?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
<p>We bieden leerlingen holistische opdrachten aan waarin de verschillende onderdelen van het examenprogramma, in samenhang, aan bod komen. Binnen iedere opdracht zijn praktijkgerichte algemene vaardigheden, systematisch werken, de werkvelden, programma specifieke kennis en vaardigheden en de mondiale thema's beschreven. LOB maakt een belangrijk onderdeel uit van de opdrachten. Leerlingen nemen dit onderdeel mee in hun portfolio.</p>	<p>In onze opdrachten zijn de verschillende onderdelen van het examenprogramma in samenhang beschreven. Daarnaast proberen we relevante kennis uit andere vakken, zoals Nederlands, aan te laten sluiten bij de opdracht. In iedere opdracht zijn onderdelen van A, B, D, E en F betrokken. Samen met de mentor werken leerlingen aan onderdeel C, LOB. Door met hem te reflecteren op wat ze binnen hun loopbaan oriëntatie tijdens de opdracht hebben geleerd hebben we dit onderdeel stevig geborgd in ons onderwijsprogramma.</p>

7. Hoe komt LOB aan bod in het PTA van het praktijkgericht programma Z&W?
8.

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
LOB is een belangrijk onderdeel van het praktijkgerichte programma omdat we leerlingen voor willen bereiden op een gepaste en bewuste keuze voor het vervolgonderwijs. Of deze nu binnen Z&W zal zijn of er buiten. Omdat we leerlingen veel keuzeruimte bieden vinden we het belangrijk om hier met leerlingen op te reflecteren. Dit doen we middels de praktische en realistische opdrachten van opdrachtgevers en door de aanleg van een portfolio met een portfolio eindgesprek aan het eind van leerjaar 4.	LOB vormt een rode draad binnen alle lessen op onze school en heeft niet alleen binnen het praktijkgerichte programma een plek in het onderwijs. Als school maken we gebruik van een eigen LOB dossier en leerlingen werken ook tijdens het praktijkgerichte programma aan opdrachten en bespreken deze vervolgens met hun mentor tijdens loopbaangesprekken. Door de reflecties op de praktische en realistische opdrachten op te nemen in het LOB dossier willen we leerlingen laten nadenken en ervaren welke opdrachten en werkvelden bij hen passen. Deze gesprekken worden begeleid door de mentor. Zo is LOB niet alleen binnen het praktijkgerichte belegd.

9. In je PTA mag je onderwerpen opnemen die niet in het examenprogramma staan. Wat zijn de overwegingen om hier wel/niet voor te kiezen?

10.

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
Wij willen leerlingen de ruimte geven om ervaringen op te doen en keuzes te maken op basis van interesses en doelen waar ze aan willen werken. Ook als deze interesses buiten het programma van Z&W liggen. Om die reden hebben we de doelen globaal beschreven. Zo ontstaat er tijdens de uitvoering van de opdrachten keuzevrijheid en ook in leerjaar 4 is er voldoende ruimte voor de eigen invulling van leerlingen.	We schrijven de PTA's in samenhang met andere vakken zodat leerlingen binnen het praktijkgerichte programma de ruimte hebben om in de praktijk te werken aan theorie die ze tijdens andere lessen op hebben gedaan. Ook beschrijven we de specifieke kennis en vaardigheden van het praktijkgerichte programma zo veel mogelijk in samenhang met onderwerpen die bij andere vakken aan bod komen.

11. In hoeverre past de gekozen wijze van beoordelen bij het doel van de verschillende toetsen in het PTA?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
Wij beoordelen leerlingen op verschillende manieren. Afhankelijk van het doel kan dit zowel formatief als summatief zijn. De vorm van de toets is afhankelijk van de opdracht. In veel gevallen gaat het om het uitvoeren van een grotere opdracht waar leerlingen meerdere weken aan	Leerlingen werken meerdere weken aan grote integrale opdracht waarin de verschillende onderdelen van het examenprogramma aan bod komen. Leerlingen krijgen zowel voor het proces, de vaardigheden en de kennis als een eventueel te maken product een cijfer. In

<p>werken. Deze opdracht bestaat uit verschillende onderdelen die allemaal in een bepaalde mate meetellen in het eindcijfer dat meetelt voor het tot stand komen van het schoolexamencijfer. Als het gaat om het volgen van groei van leerlingen kiezen wij ervoor om deze groei formatief te volgen. Eind leerjaar 4 voeren leerlingen een portfolio eindgesprek en krijgen leerlingen voor dit onderdeel een cijfer en telt dit mee bij het schoolexamen.</p>	<p>veel gevallen werken ook andere vakken mee aan een opdracht omdat wij het belangrijk vinden dat leerlingen betekenisvol leren binnen een realistische context. Het praktijkgerichte programma biedt een dergelijke context waarbinnen leerlingen vaardigheden en kennis vanuit andere vakken kunnen toepassen. Voor deze onderdelen ontvangen leerlingen een beoordeling van het betrokken vak.</p>
---	--

12. Hoe passen de gekozen toetsvormen bij het doel van de verschillende toetsen in het PTA?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
<p>Wij toetsen leerlingen middels de praktische en realistische opdrachten van opdrachtgevers. Deze opdrachten zijn holistisch van aard en bevatten de verschillende onderdelen van het praktijkgerichte programma. Deze toetsen zijn summatief. Leerlingen leggen gedurende de twee leerjaren dat ze een praktijkgericht programma volgen een portfolio aan waarin ze hun groei binnen de algemene praktijkgerichte vaardigheden laten zien. Dit portfolio wordt eind leerjaar 4 beoordeeld middels een portfolio eindgesprek.</p>	<p>We toetsen de vaardigheden middels de opdrachten die leerlingen uitvoeren voor opdrachtgevers. We toetsen ook het proces. Sommige vaardigheden simuleren we op school en toetsen we op deze manier af. We proberen de kennis geïntegreerd met de opdrachten te toetsen maar in enkele gevallen is er wel sprake van een kennistoets.</p>

13. Hoe worden de SE-toetsen over de leerjaren van de bovenbouw verdeeld?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
<p>Er zijn 6 toetsen. 4 opdrachten in leerjaar 3 en 2 opdrachten in leerjaar 4. Eind leerjaar 4 werken leerlingen de laatste twee periodes aan hun portfolio. Dit sluiten we af met een portfoliogesprek waar leerlingen een cijfer voor krijgen. De 6 toetsen in leerjaar 3 en 4 tellen even zwaar mee. Het portfoliogesprek telt 2 keer mee.</p>	<p>De praktische en realistische opdrachten tellen allemaal 2x mee. Deze toetsen spreiden we over leerjaar 3 en 4. De toetsen kennen hun eigen normering. Deze is afhankelijk van de zwaarte van de toets. De losse vaardigheden die we op school aftoetsen tellen 1x mee.</p>

14. Hoe wordt het PTA van het praktijkgericht programma Z&W afgestemd met de PTA's van de andere vakken?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
Het praktijkgerichte programma voor Z&W kent geen afstemming met de theorievakken. Wel stemmen we af met de andere praktijkgerichte programma's op onze school en stemmen we waar mogelijk af met de beroepsgerichte vakken. Op deze manier maken we het mogelijk om leerlingen maximale keuzevrijheid te geven bij de uitvoering van de opdrachten.	Alle vaksecties op school stemmen jaarlijks hun PTA af. Waar mogelijk werken we samen met andere vakken. Dit doen we door de inhoud naast elkaar leggen en te kijken waar we mogelijk kunnen samenwerken.

15. Hoe en met wie wordt het PTA periodiek geëvalueerd?

Voorbeeld 1 (breed vmbo)	Voorbeeld 2 (brede scholengemeenschap)
Het PTA wordt jaarlijks geëvalueerd met de betrokken docenten, teamleider en examencommissie. Als het nodig is voeren we wijzigingen door.	Alle PTA's worden binnen onze school jaarlijks door de vaksectievoorzitters geëvalueerd. Op deze manier stemmen we af en voeren we zo nodig wijzigingen door. Vervolgens wordt deze voorgelegd aan de examencommissie.